

Про діяльність інклюзивно-ресурсних центрів області

Безбар'єрність в освіті розглядається як стан освітнього середовища, який робить можливим залучення всіх учасників освітнього процесу незалежно від статті, стану здоров'я, соціального статусу та іншого.

Сучасне суспільство активно рухається до створення інклюзивного середовища, де кожна людина, незалежно від фізичних чи психічних особливостей, може реалізувати свій потенціал. Однією з ключових складових цього процесу є безбар'єрність в освіті.

Для осіб з особливими освітніми потребами це не просто важливий аспект, а основна умова для отримання якісної та доступної освіти.

Безбар'єрність в освіті – це створення умов, при яких люди з інвалідністю чи іншими особливостями не відчують обмежень у доступі до знань.

Це включає не тільки фізичні бар'єри, такі як відсутність пандусів чи спеціальних ліфтів, але й соціальні, психологічні та освітні перешкоди, які можуть завадити повноцінному навчанню.

Важливим показником безбар'єрності в освіті є формування мережі інклюзивно-ресурсних центрів, спеціальних та інклюзивних закладів (класів груп), тобто системи освітньої підтримки дитини з особливими освітніми потребами.

Освітня галузь Одеської області активно працює над виконанням Плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

Фізична доступність закладів освіти – це один із важливих кроків до забезпечення рівних можливостей для всіх учнів.

Для осіб з обмеженими можливостями руху важливими є наявність пандусів, ліфтів, спеціально обладнаних санітарних кімнат.

Також важливим аспектом є адаптація навчальних приміщень та обладнання для учнів з вадами зору або слуху – використання шрифту Брайля, аудіопідтримки, спеціальних освітніх технологій.

Забезпечення фізичної доступності закладів освіти області є одним із пріоритетних питань, адже, в області ми маємо лише, орієнтовно, 60 % закладів освіти, у яких забезпечено доступність до першого поверху відповідно ДБН, і лише 14 % споруд цивільного захисту, є безбар'єрними.

Не менш важливою є психологічна безбар'єрність, яка передбачає створення атмосфери прийняття і підтримки дитини з ООП.

Для учнів з особливими освітніми потребами важливо відчувати, що вони є повноправними учасниками навчального процесу.

А це вимагає толерантного ставлення з боку педагогів та однолітків, а також підготовки викладачів до роботи з такими дітьми.

Як позитивний досвід області - ми спільно з органами управління освітою сформуvalи потужну мережу ІРЦ. Наразі їх 42, два з яких утворені у 2024 році (Теплодарський та Фонтанський).

ІРЦ працюють під методичним супроводом обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Слід зазначити, що мережа ІРЦ є найбільшою в Україні.

Однак, і вона не покриває потреби дитячого населення Одеського регіону. Слід зазначити, що не всі ІРЦ відповідають вимогам безбар'єрності, частина ІРЦ не має доступу/можливостей для організації укриття відвідувачів ІРЦ.

На кінець грудня 2024 року **34 територіальні громади мають власні ІРЦ, ще 35 територіальних громад уклали договори про співпрацю між собою у частині супроводу інклюзивно-ресурсними центрами.**

1 територіальна громада у процесі утворення власного ІРЦ, ще 1 працює над утворенням філії працюючого ІРЦ.

А 20 територіальних громад, незважаючи на вимоги законодавства щодо обов'язковості забезпечення супроводу дітей з ООП, не здійснили заходи щодо укладання договорів, і це свідчить про те, що дітям з ООП та батькам, що їх виховують, немає до кого звернутися, інклюзивне навчання не супроводжується, команди супроводу інклюзивного навчання у закладах освіти працюють формально, не враховуючи рекомендації ІРЦ, не здійснюється моніторинг виконання рекомендацій (Дачненська, Усатівська, Новокальчевська, Кароліно-Бугазька, Стрюківська, Петровірівська, Старомаяківська, Чогодарівська, Дивізійська, Кулевчанська, Петропавлівська, Плахтійвська, Маразлійська, Тузлівська, Успенівська, Шабівська сільські; Ширяївська, Сергійвська, Бородінська селищні ради).

В черговий раз наголошуємо, що вирішення цього питання можливе трьома шляхами: створення власних ІРЦ; ініціювання утворення філій в діючих ІРЦ з місцем роботи у територіальній громаді або укладання договорів про співпрацю у частині обслуговування ІРЦ інших територіальних громад.

Для методичної підтримки інклюзивно-ресурсних центрів на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» працює обласний ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти та облаштовано єдиний в Україні тренінговий центр.

Військова збройна агресія російської федерації внесла корективи в роботу ІРЦ, які з перших хвилин війни стали осередками психологічної підтримки дітей, молоді з ООП та батьків, що виховують особливих дітей.

В умовах воєнного стану діти з ООП, їхні батьки отримали і отримують шалену підтримку і ресурс від інклюзивно-ресурсних центрів та обласного ресурсного центру підтримки.

Ще перед початком війни вдалося забезпечити 9 ІРЦ мобільними ІРЦ і слід відмітити позитивні результати їх використання у роботі та супроводі дітей з ООП з віддалених населених пунктів.

Разом з тим маємо зазначити і *негативні тенденції у роботі ІРЦ*:

1) вкрай неналежне кадрове забезпечення, є випадки коли працюють в центрі лише 2 фахівця, і ці 2 фахівця формують висновки про комплексну оцінку розвитку дитини, що свідчить про формальний підхід, адже таким складом неможливо здійснити об'єктивну діагностику розвитку дитини;

2) частина ІРЦ, маючи затверджений штатний розпис на 5-8 осіб, не доукомплектовують штат (працюють по 3 особи) вже довгий час, що унеможливує здійснення ефективного супроводу інклюзивного навчання у закладах освіти;

3) обмежений кадровий потенціал ІРЦ, велика потреба у фахівцях олігофренопедагогах, сурдопедагогах, тифлопедагогах, реабілітологах, психологах;

4) нерідко органи управління освітою сприймають фахівців ІРЦ лише як надавачів корекційно-реабілітаційних послуг і не враховують особливостей роботи ІРЦ.

Необхідно зазначити, що фахівці ІРЦ не зобов'язанні надавати КРЗ дітям, що зараховані в інклюзивні класи (групи). Додаткові КРЗ надаються залученими закладами освіти відповідними фахівцями, що володіють компетентностями для їх надання.

Фахівці ІРЦ не мають можливості фізично і не повинні забезпечувати додаткові КРЗ (що визначені індивідуальною програмою розвитку для дітей під час інклюзивного навчання), окрім дітей, що навчаються на індивідуальній формі (педпатронаж) якщо у закладі відсутні спеціалісти, та тих дітей, що не охоплені інклюзивним навчанням.

У закладах освіти різних типів отримують освітні послуги в умовах інклюзивного навчання 7109 дітей (осіб) з особливими освітніми потребами.

З них:

у закладах загальної середньої освіти – 5 291 (в інклюзивних класах - 3268 дітей, в спеціальних класах – 72 дитини, у закладах спеціальної освіти – 1389 дітей, в умовах педагогічного патронажу -532 дитини);

у закладах дошкільної освіти - 1687 дітей (в інклюзивних групах - 748 дітей, у спеціальних групах - 522 дитини, у закладах дошкільної освіти компенсуючого типу - 417 дітей);

у закладах професійної (професійно-технічної) освіти - 131 учень з особливими освітніми потребами.

До надання корекційно-розвиткових занять (послуг) учням з особливими освітніми потребами залучені практичні психологи, логопеди, спеціальні педагоги та реабілітологи (вчителі лікувальної фізкультури).

Для включення дітей з ООП в освітній процес залучені асистенти вчителів (вихователів). Кількість асистентів вихователя/вчителя динамічно зростає паралельно відкриттям нових інклюзивних груп/класів, однак, їх всерівно недостатня кількість.

Загальна кількість працевлаштованих фахівців за професіями «асистент вихователя», «асистент вчителя» складає 2 273 осіб (на 2784 інклюзивні класи – 1 958 асистентів вчителя; на 393 інклюзивні групи – 315 асистентів вихователя.

Для соціального супроводу дітей з ООП під час інклюзивного навчання до освітнього процесу допускаються асистенти дитини та соціальні працівники, що реалізують соціальну послугу «супровід під час інклюзивного навчання».

Слід зазначити про вкрай низький рівень забезпечення соціального супроводу учнів та вихованців з ООП. Наразі, у поточному навчальному році 55 асистентів дитини (44 - у ЗЗСО та 11 - у ЗДО), соціальних працівників лише 11 (у ЗЗСО).

Кількість дітей з ООП щороку зростає, тому у наступному році плануємо і надалі системно впроваджувати інклюзивну, інтегровану освіту у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти надавати підтримку спеціальній освіті, удосконалювати інклюзивно-ресурсні центри.

Усі діти заслуговують на середовище, яке задовольняє їхні потреби бути здоровими, відчувати себе безпечно, захищено від будь-яких проявів жорстокого поводження, нехтування з боку дорослих.

Начальник відділу корекційної освіти,
соціальної роботи та взаємодії з інклюзивно-
ресурсними центрами Департаменту
освіти і науки Одеської обласної
державної адміністрації

Оксана УГЛІК